

Den 5. nordiske kongress for synspedagoger

- Sandefjord, 2. – 4. oktober 2006
- Forsker, Håvar Grøttland ©
Høgskolen i Bodø

”Delaktighet – relasjonen mellom funksjonshemming, hjelpemidler og omverden”

- En beskrivelse av et forskningsprosjekt
- Prosjektet retter seg mot syns- og hørselshemmede sin bruk av hjelpemidler og forhold til dem

**En undersøkelse av hjelpemidler
som ”sosiale gjenstander” og
deres ”sosiale økologi”.**

Hva er et hjelpemiddel?

- Hjelpemiddel som en vid dagligtalekategori
- "membership categorization analyses" – hjelpemiddel ses i forhold andre kategorier
- Hjelpemiddel knyttet til funksjonshemming eller funksjonsnedsetting
- Fagkategori / brukerkategori og disse kan også overlappe hverandre

Hjelpemiddel og funksjonsnedsettelse

Hjelpemiddel sett i forhold til funksjonshemming, og se dette i forhold til kategoriene:

- Prosessuell
- Praktisk
- Økologisk eller systemisk kategori

Teoretisk tilnærming

- Durkheim
- Marx
- Vygotsky
- Wertsch
- Merleau-Ponty
- **Goffman, - seremonier, ritualer**

Sosial konstruktivisme

- Interaksjon mellom individ, omgivelsene som skaper erfaring og utformer våre liv
- Situasjon/kontekst, historie, kulturelle, sosiale og materielle inngår også, i sammen med individet.

Kroppen

- Erfaring blir skapt gjennom virksomheter/aktiviteter
- Kroppen vår er det mest grunnleggende for handling.
- Handling er målrettet
- Funksjonsnedsettelse får konsekvenser handlingsrepertoar
- Operasjonelt aspekt med handling, relaterer seg til framgangsmåten
- Bevisst og ubevisste

Kropp og handling

- Med handling mener vi sosiale og meningsskapende virksomheter og praksiser
- Handlingen er alltid kroppslig

Redskap

- Utvikling av redskap og verktøy
  - Disse kan være både fysisk og kognitive
  - Noen redskaper kaller vi for hjelpemiddel
  - Når blir et hjelpemiddel et hjelpemiddel?
  - Hjelpemiddel får ei bestemt betydning for personer med funksjonshemming
- Aktør/kropp – hjelpemiddel – omgivelser som en sirkulær prosess

Utvalg

- Strategisk utvalg, 4 til 6 deltakere i hver kategori
- Blindfødte/svaksynte
- Døve/tunghørte
- Kvalitativt intervju og observasjoner
- En eksplorerende studie
- Komparativ undersøkelse

Problemstillinger

Prosjektet retter seg mot hjelpemiddelets plass og funksjon i den funksjonshemma sitt dagligliv og i utforminga av livsformer

- 1) Hva er et hjelpemiddel?
- 2) Hvordan blir et hjelpemiddel til?
- 3) Hvorledes, når og hvor blir hjelpemidlet brukt

Problemstillinger

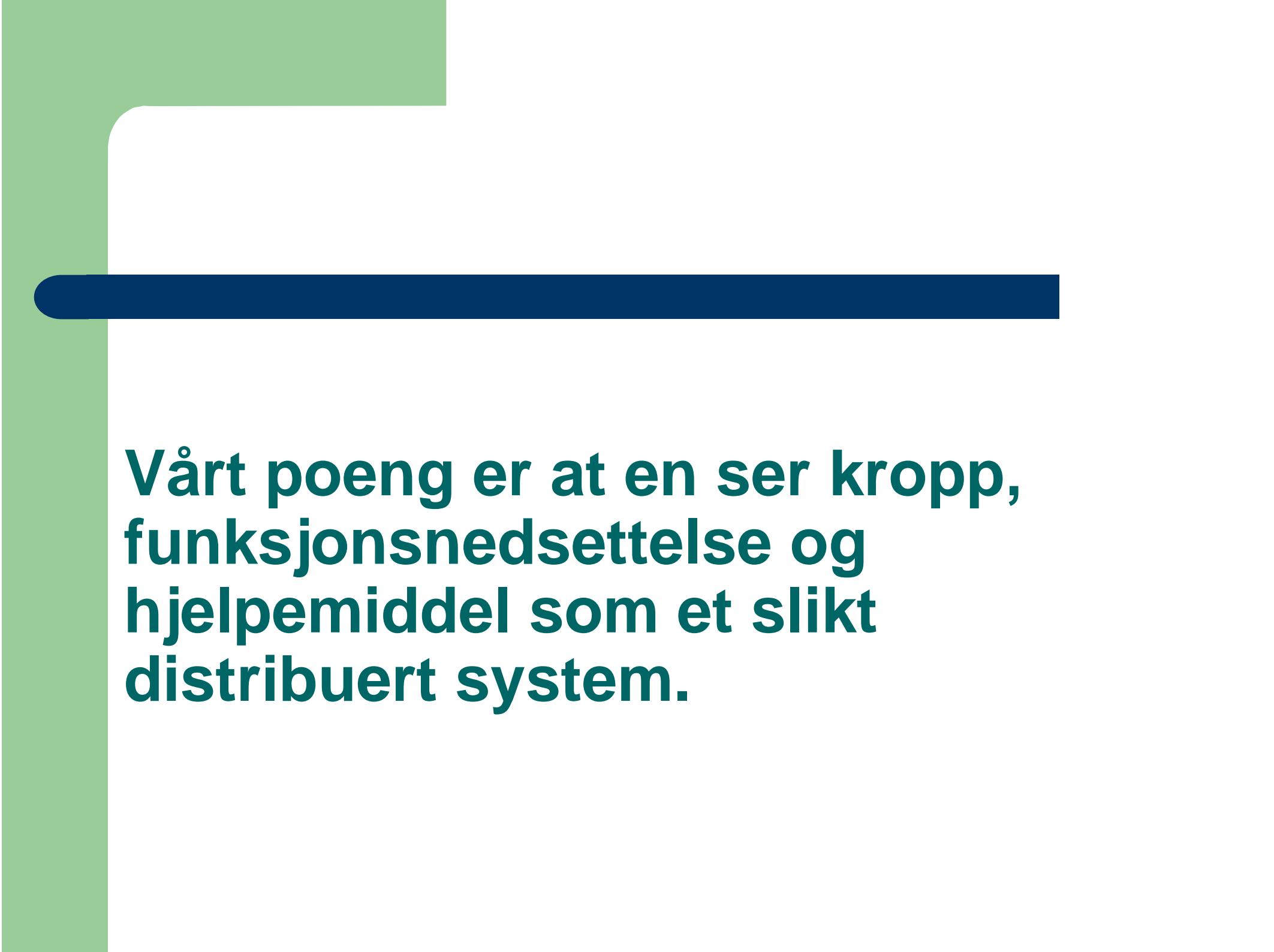
- 4)Hvorledes fungerer det kommunikative aspektene ved hjelpemidlene?
- Målet er en større forståelse av hvilken rolle hjelpemidlene spiller i funksjonshemmedes liv og en bredere forståelse av hjelpemidlenes natur – og hva gjør de med oss?

Hva er et hjelpemiddel?

- **Impairments**
- **Disability "Social Model"**
- **Hjelpemidlets kompensatoriske funksjon**
  - Fysisk (briller, rullestol)
  - Kognitivt (abacus, Braille- Lite)

Distribuert kognisjon

- Gregory Bateson (1972)
- Kognisjon er ikke bare en kroppslig egenskap, - noe inni hodet
- I denne forbindelsen er kognisjon sett som en egenskap som blir til gjennom interaksjon og deltakelse med omgivelsene og aktiviteter

**Vårt poeng er at en ser kropp,
funksjonsnedsettelse og
hjelpemiddel som et slikt
distribuert system.**

Sosiale objekter (Mead, 1972)

- Sosiale gjenstander sitt vesen og funksjon, defineres av hvordan man bruker dem, orienter seg mot dem og hvordan vi handler med dem
- Hjelpemidler blir på denne måten en del av det en kaller "språkspill" (Wittgenstein)
- - en hammer blir ikke en hammer før vi tar den i bruk.....

**”for å identifisere og forstå livet til en gruppe er det nødvendig å identifisere deres verden av objekter og gjenstander”
(Blumer 1969)**

”The mental world – the mind- the world of information processing – is not limited by the skin”

Bateson 1972 s.454

Om distribuerte prosesser

- Individuelle prosesser
  - eks; metabolisme, hjerteaktivitet
- Distribuering av prosesser
  - Studie av problemløsninger og læring i virkeligheten, hvor det sosiale og hjelpemidler inngår
- Sosialt distribuert system
  - situert/kontekst

Om distribuerte prosesser

- Kroppslig, eng. "embodied"
- Kulturelle og sosiale meningsssystem
- Kroppen "gir fra seg informasjon" som det knytter seg mening til. (Blind person, kvinne, narkoman)

Tre utviklingstrekk som påvirket denne tenkningen;

1. Økt betydning av data som verktøy
2. Økt interesse for Vygotskys kultur-historie teori, som omfatter sosial og kulturell interaksjon og aktivitet
3. Økt misnøye med kognisjon som bare en individuell/hjerne funksjon, til mer å se på kontekst/situasjon som gir muligheter for studier av hverdagsliv – distribuert natur

Hjelpemiddel

- Hjelpemiddel som ting
- Hjelpemiddel som sosiale og kulturell aktivitet , - bruk av språket som redskap
- Forhold mellom redskap og hjelpemiddel
- Språk som et formidlingsredskap
- Språk som hjelpemiddel
  - Verbale instruksjer

Hjelpemiddel

- **Spesielle hjelpemiddel**
  - **Synliggjøring av funksjonshemminga**

Hjelpemidler bedrer kapasitet

Hjelpemidler sin sosiale funksjon

- Se og høre andre personer

Hjelpemidler

- **Hjelpemiddel og selvstendighet**
- **Hjelpemidler og identitet**
- **Forhold mellom hjelpemiddel, identitet og identitet som funksjonshemning.**
  - **Hjelpemiddel har symbolfunksjoner**
    - **Kroppen som identitetsmarkør**
    - **Selvstendighet versus avhengighet**
    - **Sosialt og moralsk belastende**

Kompleksitet

- Enkle til de komplekse
- Kostbare og stiller nye krav
- Ny opplæring
- Maskin- menneske interaksjon (cyborgs)

Kompleksitet

Hjelpemidlet som problemløser eller problemskaper

Hjelpemidlet er både kontekstuel og prosessuel

Mestring av hjelpemidlet og den aktiviteten de inngår i, og mestring av samhandling med omgivelsene

Noen foreløpige funn

- Den hvite- stokken/rompersepsjon
  - Datamaskin
  - Bruk av andre personer som hjelpemiddel
  - Blindismer /kommunikasjon
  - Begreper og språk
  - Hørselsepersepsjon
-
- ”Komme ut av skapet”

Andre hjelpemidler

Hvorledes blir et hjelpemiddel til?

- Personens egne behov for hjelpemiddel
- hjelpeapparatets behov for å formidle hjelpemiddel
  - forståelse av personens behov, og hvor er personen i rehabiliteringsprosessen

Det første hjelpemiddel?

- Perkins maskinen

Bruk av stokken, innlæring, mønstre og struktur

***I delaktigheten uppstår vår tilvaro.
Jenom at
jöra oss delaktiga i varandras liv
skapar vi oss själve.
Utan delaktigheten finns vi inte als.***

"Batseba" (1984) av Torgny Lindgren